ప్రజాభూమి కమిషన్ ఆవశ్యకత, కర్తవ్యాలు

–గొర్రెపాటి నరేంద్రనాథ్ *
–కె.బాలగోపాల్ *

1990 దశకంలో తెరమరుగయిపోయిన భూమి సమస్య మళ్లీ స్టేజిపైకి వచ్చింది. మావోయిస్టుల వల్ల జరిగిన ముఖ్యమైన మేలు ఇది. 'ఎప్పుడో పంచేసాము – 50 లక్షల ఎకరాలు. ఇంకా మిగిలి ఉండేది 38 వేలే'నని౦ది ప్రభుత్వం. మీరు పంచకపోతే మేమే పంచుతామని మావోయిస్టులు సాగుభూములపైన జెండాలు పాతడం ప్రారంభించారు. 'వారే పంచితే మేమెందుకు?' అని ప్రభుత్వం వారు వారిని ఆగమన్నారు. 26 జనవరి 2005 నాటికి 1 లక్ష ఎకరాలు పంచుతామన్నారు. ఆరోజున 1.55 లక్షల ఎకరాలకు పట్టాలిచ్చారు. మరొక లక్ష ఎకరాలు ఏప్రిల్‌లోగా గానీ 15 ఆగస్టు నాటికి గానీ పంచుతామన్నారు. అనుకున్న దానికన్నా ఎక్కువ భూమి ఎక్కడి నుండి పుట్టుకు వస్తోంది?

ప్రతీ ఎంఆర్‌వోకూ తెలిసిన విషయం ఏమిటంటే మొన్నటి 26 జనవరి నాడు పట్టాలు ఇచ్చిన భూమి ఎన్నో ఏండ్లుగా పేదల అనుభవంలో ఉండి అధికారులకు అడిగినంత

---

* వ్యాసకర్తలిద్దరూ మానవహక్కుల కార్యకర్తలు

లంచం ఇవ్వలేకపోవడం వల్ల పట్టాలు రాకుండా ఉండిపోయినదే. కొంత భూమి ఎవరి ఆక్రమణలోనూ లేని నాసిరకం భూమి, బంజరు భూమి. రేపు 15 ఆగస్టు నాటికి పంచుతామంటున్నది కూడా ఈ రకమైన భూమేనా?

పేదలకు పంచడానికి అసలు భూమి ఎంత ఉన్నది? ఎన్ని రకాలున్నదీ మొదట ఒకసారి చెప్పుకొని వాటి గురించి ఏం చేయవచ్చో తరువాత చెప్పుకుందాం. నిజానికి ఈ విషయంలో మొదట జరగవలసింది సమగ్రమైన, నిర్దుష్టమైన సమాచారం ప్రజల ముందు ఉంచడం. ఎంత భూమి ఉందో, దానిని పంచడంలో గల సమస్యలేమిటో ప్రభుత్వానికి మాత్రమే తెలిసిన రహస్య సమాచారంగా ఉండిపోయినంత కాలం ఈ సమస్య పరిష్కారం కాదు. అందులో రహస్యమేమీ లేదు, ఉండనవసరం లేదు. భారత రాజ్యాంగంలో ఆర్టికల్ 19 ప్రకారం ప్రజలందరికీ అభిప్రాయాలు, విశ్వాసాలు కలిగి ఉండే స్వేచ్ఛ, వాటిని వ్యక్తంచేసే స్వేచ్ఛ ఉన్నాయి. ఇవి ప్రాథమిక హక్కులు. కానీ ప్రజల జీవితానికి సంబంధించిన సమాచారాన్ని రహస్యంగా ఉంచేసి మీకు అభిప్రాయ స్వేచ్ఛ ఉందంటే అర్థం లేదు. సమాచార హక్కు లేని అభిప్రాయ స్వేచ్ఛ ఒక మిథ్య.

1958లోనే బోర్డు స్టాండింగ్ ఆర్డర్స్ కింద జారీచేసిన జీవోలు 1406, 1407లో, భూమిలేని పేదలు గ్రామ కరణం దగ్గరికొచ్చి భూమికోసం అర్జీ పెట్టుకుంటామనీ, సాగుభూమి ఎంత ఉన్నదీ, ఎక్కడున్నదీ తెలపమనీ అడిగితే, గ్రామంలో పంచడానికి అవకాశమున్న సాగు భూమి వివరాలు కరణం వారికి వారం రోజులలోగా ఇవ్వాలనీ, దానికి ఏ ఫీజూ వసూలు చేయకూడదనీ, అర్జీదారు నిరక్షరాస్యుడయితే కరణమే వారికి అర్జీ రాసిపెట్టాలనీ అన్నారు. ఏ మైకంలో ఉండి ఈ తాఖీదులు జారీ చేశారో గానీ వాటిని ఏ కరణమూ ఎన్నడూ అమలుచేసిన పాపాన పోలేదు.

ఆనాటికీ ఈనాటికీ సమాచార హక్కు గురించి అవగాహన పెరిగింది కాబట్టి ఈ రోజు జరగవలసింది ఆ జీవోలు అమలు మాత్రమే కాదు. ప్రతీ పంచాయతీ ఆఫీసు ఆవరణలోనూ ఆ పంచాయతీ పరిధిలోని రెవెన్యూ గ్రామాల చిత్రపటం వేసి అందులో వివిధ రంగులతోనూ, గుర్తులతోనూ వివిధ రకాల భూములను సూచించాలి. సీలింగ్ చట్టాల కింద సేకరించిన భూమి, బంజరు భూమి, గ్రామ కంఠం, వాగు లేక చెరువు పోరంబోకులు సర్వే నంబర్లతో సహా చూపించాలి. ఇప్పటికే పేదలకు పట్టాలిచ్చిన భూములను చూపించాలి. వీటికి సంబంధించిన రికార్డు కాపీలు కావాలని ప్రజలెవరైనా కోరితే ఫీజు లేకుండా వారికి అందియ్యాలి.

ఇక పేదల చేతిలో పెట్టగల భూమి ఎన్నిరకాలున్నాయో చూద్దాం.

1. రాష్ట్ర ప్రభుత్వం ఇప్పటికే (2004 సెప్టెంబర్ 30 నాటికి) 48 లక్షల ఎకరాలు పేదలకు పంచినట్లు రికార్డులు చెప్తున్నాయి. ఇందులో రెండు రకాలుంటాయి. ఒకటి ప్రభుత్వ భూమి. రెండు భూస్వాముల నుండి సీలింగ్ చట్టాల ద్వారా, భూదాన్ ద్వారా స్వాధీనం చేసుకున్న భూమి. సీలింగ్ చట్టాల కింద స్వాధీనం చేసుకొని పేదలకు పంచినది 5.82 లక్షల ఎకరాలు. భూదాన్ కింద 2.42 లక్షల ఎకరాలు స్వాధీనమయ్యాయి గానీ 50 సంవత్సరాల కాలంలో పంచింది 1.10 లక్షల ఎకరాలే. కాబట్టి పేదలకు పంచిన 48 లక్షల ఎకరాలలో అత్యధిక భాగం (41.08 లక్షల ఎకరాలు) బంజరు భూమే.

ఈ భూమిలో సగం కూడా పంచిన పేదల చేతిలో లేదనేది వివిధ సర్వేలలో తేలిన విషయం. దీనికి ఒక కారణం ప్రభుత్వం పట్టాకాగితాలు ఇచ్చి భూమి చూపించకపోవడం, భూమిని

లబ్ధిదారుకు అప్పగించక పోవడం. ఇటువంటిది ఎక్కువ ఉండదులెమ్మని అమాయకంగా అనుకోవద్దు. కొన్ని జిల్లాలలో ఒక్కొక్క మండలంలోనే ఇటువంటి బూటకపు భూమి పంపిణీ వేల ఎకరాల పరిమాణంలో ఉంది. రెండవ కారణం, బంజరు భూమి పంచేసి దానిని సాగుయోగ్యం చేయడానికి అవసరమయిన వసతి గానీ, పెట్టుబడి గానీ అందియ్యక పోవడం వల్ల పేదలు గత్యంతరం లేక దానిని అమ్ముకోవడం. మూడవ కారణం బలవంతులు దురాక్రమణ, దౌర్జన్యం.

ఏ కారణం గానయితేనేం, ప్రభుత్వమే పంచి ఇచ్చిన 48 లక్షల ఎకరాలలో 20 లక్షలకు పైగా అన్యాక్రాంతం అయివుంది. దానిని తిరిగి ఆ పేదలకు ఇప్పించగలిగితే అదే పదివేలు. సీలింగ్ చట్టాల కింద ఇంక అదనంగా దక్కగల భూమి (కోర్టు లిటిగేషన్‌లో చిక్కుకొని 'స్టే' అయి ఉన్నది తప్ప) లేదు. ఆ లిటిగేషన్‌ను త్వరగా తెమిల్చితే ఆ భూమి (కేసులో ప్రభుత్వం గెలిస్తే) పేదలకు పంచవచ్చు. అది మినహా ఇంక పేదలకు కొత్తగా ఇవ్వగల భూమి బంజరు భూమే. అందులో ఏ కొంచెం సారవంతమైన భూమయినా, ఇప్పటికే పంచడమో ఎవరో ఒకరు కబ్జా చేసుకోవడమో జరిగిపోయి ఉంటుంది కాబట్టి కొత్తగా పేదలకు ఇవ్వగల బంజరు భూమి కూడా తక్కువే. నీటి పారుదల వసతిని బాగా పెంచితే మాత్రమే చెప్పుకోదగ్గ మోతాదులో కొత్తగా ప్రభుత్వ భూమి పంపిణీ చేయడం సాధ్యం అవుతుంది.

2. ఒకప్పుడు రాజులు, నవాబులు, బ్రిటిష్ పాలకులు కల్పించిన వివిధ 'ఎస్టేట్' భూములున్నాయి. జమీందారీ భూములు, ఇనాంలు, మొఖాసా, మహల్, ముఠా భూములు మొదలైనవి ఈ కోవకు చెందినవి. ఇవన్నీ స్వాతంత్ర్యం తరువాత రద్దయినాయి. అయితే వాటిని రద్దుచేసిన తరువాత ప్రభుత్వం ఆ భూముల్ని మొత్తంగా స్వాధీనం చేసుకోలేదు. అవి ఎస్టేట్ భూములుగా ఉన్న కాలంలో వాటిని సాగు చేస్తుండిన వారికి, వారి నుండి కొనుక్కున్నవారికి, ఒకనాటి జమీందారు, ఇనాందారు వగైరాల వారసులకు, వారి నుండి పట్టా పొందిన వారికి అప్పగించింది. దీనికోసం సెటిల్‌మెంట్ ఆఫీసర్లను నియమించింది, ఆపైన అప్పీల్ వేసుకోవడానికి ఒక డైరెక్టర్ ఆఫ్ సెటిల్‌మెంట్స్‌ను, రెండవ అప్పీలుకు ఒక కమిషన్‌ను నియమించింది.

ఈ సెటిల్‌మెంట్ పట్టాలలో జరిగినంత మోసం వేరే ఏ విషయంలోనూ జరిగి ఉండదు. జమీందారీలలోనూ, ఇతర ఎస్టేట్‌లలోనూ సరయిన భూమి సంబంధమైన రికార్డులు ఉండేవి కావు. కాబట్టి ఏదో ఒక కాగితం ముక్క చూపించి ఎకరాలకెకరాలు సెటిల్‌మెంట్ పట్టాలు తీసేసుకున్నారు. ఎన్ని లక్షల ఎకరాలు ఈ విధంగా అనర్హుల పాలయిందో చెప్పడం చాలా కష్టం. ఈ పట్టాలపైన సమీక్ష జరిపించి రద్దుచేయవలసిన వాటిని రద్దు చేయగలిగితే చాలా భూమే పేదలకు పంచడానికి లభించగలదు.

3. దేవాలయాలు, మసీదులు, చర్చిల పోషణార్థం అప్పుడెప్పుడో రాజులు, దాతలు ఇచ్చిన భూములున్నాయి. ఆ సంస్థలు ఈ భూములను స్వయంగా కూలీలను పెట్టి సాగుచేయించవు. రైతులకు లీజుకిస్తాయి. ఇది విపరీతమైన దురాక్రమణకు దారితీసింది. ఆ భూములను భూమి లేని పేదలకు తక్కువ కౌలుకు లీజుకిచ్చినట్టయితే పేదలకు భూమీ దక్కుతుంది, ధార్మిక సంస్థలకు ఇప్పుడొస్తున్న దానికంటె ఎక్కువ ఆదాయమూ వస్తుంది. రాష్ట్రంలో దేవాలయ భూములు 3.72 లక్షల ఎకరాలున్నాయి. వక్ఫ్ (ముస్లిం ధార్మిక సంస్థల) భూములు 1.45 లక్షల ఎకరాలున్నాయి. క్రైస్తవ భూముల లెక్క తెలీదు. ముస్లిం, క్రైస్తవ ధార్మిక ఆస్తులకు సంబంధించి ప్రభుత్వం జోక్యానికి

రాజ్యాంగం ఎక్కువ అవకాశం ఇవ్వదు కానీ వాటి నిర్వాహకులకు నచ్చజెప్పి ఒప్పించే ప్రయత్నం ప్రభుత్వం చేయవచ్చు. హైందవ ధార్మిక ఆస్తులకు సంబంధించి చట్టపరంగానే చర్యలు తీసు కోవచ్చు.

4. రాష్ట్రంలో అడవీ భూమి 1.53 కోట్ల ఎకరాలుంది. ఇది మొత్తం భూభాగంలో 23 శాతం. ఇందులో 4 నుంచి 5 లక్షల ఎకరాల వరకు పోడు లేక ఇతర సాగు రూపాలలో ప్రధానంగా నక్స లైట్ పార్టీల మద్దతుతో ఆదివాసీ పేదలు సాగుచేసుకుంటున్నట్టు ప్రభుత్వం అంటున్నది. నిజానికి ఆ 4 లేక 5 లక్షల ఎకరాలే కాదు, కాగితం మీద ఉన్న 1.53 కోట్ల ఎకరాల అడవిలో చాలా మొత్తం ఇప్పటికే అడవి కాకుండా పోయింది. వన సంరక్షణ సమితుల పేరిట ఆ భూములలో తిరిగి అడవి పెంచాలన్న ప్రయత్నం అరకొరగా జరుగుతున్నది. దాని బదులు భూమిని పేదలకు పంచగలిగితే వారికి చాలా భూమి దక్కుతుంది. కానీ వృక్ష ఛాయ (Cover) దేశ భూభాగంలో 33 శాతం ఉండాలన్న 'అంతర్జాతీయ' నియమాన్ని భారత్ అంగీకరించింది కాబట్టి, ఇప్పటికే కేవలం 23 శాతం అడవి ఉన్న రాష్ట్రం ఆ అడవిలో సాగుకు పట్టాలు ఇవ్వజాలదని అంటున్నారు. కానీ దీర్ఘకాలం అడవిలో సాగుచేసుకుంటున్న ఆదివాసులకైనా పట్టా కల్పించే అవకాశం ఉంది. 1980 అక్టోబర్ 24కు ముందు నుండి రిజర్వ్ అడవిలో భూమి అనుభవిస్తున్న ఆదివాసులకు పట్టా పొందే అవకాశం కల్పిస్తూ కేంద్ర ప్రభుత్వ అటవీశాఖ 18 సెప్టెంబర్ 1990 నాడు సర్క్యులర్ నెం.13-1/90/ఎఫ్‌పి(1) జారీ చేసింది. దీనిని సవరిస్తూ, 31 డిసెంబర్ 1993 నుండి అడవి భూమిని అనుభవిస్తున్న ఆదివాసులకు పట్టా కల్పించే అవకాశాన్ని ఇచ్చే తాఖీదు నెం.2-1/2003-ఎఫ్‌సి (పిటి)ని కేంద్ర ప్రభుత్వ అటవీశాఖ 2004 ఫిబ్రవరి 5న జారీచేసింది. ఈ సర్క్యులర్లను చిత్తశుద్ధితో అమలు చేసినట్టయితే అడవులలో వ్యవసాయం చేసుకొంటున్న ఆదివాసులకు చెప్పుకోదగ్గ మోతాదులో భూమి దక్కగలదు.

5. ఏజెన్సీలోని పట్టా భూములు అయిదవ కోవకు చెందినవి. ఎల్‌టిఆర్ చట్టం కింద విచారణలు సరిగ్గా జరిపితే ఈ పట్టా భూములలో గిరిజనేతరుల చేతిలో ఉన్నవి పెద్ద మొత్తంలోనే గిరిజనులకు దక్కేవి. కానీ ఈ చట్టం కింద విచారణలు నూటికి 95 శాతం ఇప్పటికే జరిగి పోయాయి. సగంపైగా భూమి గిరిజనేతరులకే ఖాయం చేయబడింది. దీనికి ప్రధాన కారణాలు రెండు. ఈ విచారణలు ఎక్కువ భాగం ఆదివాసులెవ్వరికీ తెలియకుండ ప్రభుత్వానికీ గిరిజనేతరునికీ మధ్య వ్యవహారంగా జరిగాయి. ఆదివాసులెవ్వరూ ఫిర్యాదు చేయకున్నా ప్రభుత్వమే గిరిజనేతరుని పైన కేసు పెట్టి విచారణ జరిపే 'సుమోటు' ప్రక్రియకు ఎల్‌టిఆర్ చట్టం అవకాశం ఇస్తుంది. అది దేనికి ఉపయోగపడిందంటే ఆదివాసులకేమీ తెలియకుండ విచారణల తంతు ముగించేయ డానికి. రెండవ కారణం, నిన్న మొన్నటిదాకా ఆదివాసులలో విద్యావంతులు లేకపోవడం. అందువల్ల వారి ఎరుకలో జరిగిన విచారణలలో కూడా వారు సమర్థంగా పాల్గొనలేకపోయారు. ఈ కేసులను తిరగదోడడం, లేదా ఆలస్యంగానయినా సరే అప్పీల్ వేయడం సాధ్యమైతేనే ఎటిఆర్ కింద ఆదివాసులకు కొత్తగా భూములు దక్కగలవు.

ఇన్ని కోణాలున్న భూముల పంపిణీ సమస్య పరిష్కారం ముందుకు పోవాలంటే ప్రభుత్వానికి మాత్రమే అందుబాట్లో ఉండే సమాచారం మొట్టమొదట ప్రజలతో పంచుకోవాలని పైన చెప్పాము. సమాచార హక్కులో భాగంగా దీనిని డిమాండ్ చేస్తున్నాం.

అయితే అది చాలదు. సమాచార హక్కులో భాగంగా ఈ వివరాలను రాబట్టుకోవడం ఒకెత్తయితే

దీనిని ఆధారం చేసుకొని పల్లెలు తిరిగి వాస్తవాలు సేకరించడం చాలా కీలకమైన కర్తవ్యం. చట్టాలు, ప్రభుత్వ రికార్డులు ఏం చెప్పినా ప్రతీ జిల్లాలో వాస్తవంగా కొందరు వందల ఎకరాలు అనుభవిస్తున్నారు. పాత జమీందార్లు, జాగీర్దార్లు అత్యధిక భాగం కాలగర్భంలో కలిసిపోయారు. భూములు అమ్ముకొని పట్టణాలకూ, విదేశాలకూ వెళ్లిపోయారు. ఇప్పుడు నయా బడా భూస్వామ్య వర్గమొకటి ఆవిర్భవించింది. వంద ఎకరాలకు పైబడి భూములు, ముఖ్యంగా తోటలు, వారి అధీనంలో ఉన్నాయి. వీరే స్వయంగా గానీ వీరి శిష్యవర్గం గానీ, బంధువర్గం గానీ రాజకీయ నాయకులయి ఉంటారు. సివిల్ కాంట్రాక్టర్లు, మద్యం వ్యాపారులు అయివుంటారు. వీరి వద్ద జీపులు, ట్రాక్టర్లు, ప్రొక్లెయిన్లు, టిప్పర్లు ఉంటాయి. అన్నిటినీ మించి వీరి హుకుం అమలు చేసేందుకు రౌడీ మూకలుంటాయి. ప్రాంతాన్ని బట్టి బాంబులు, తుపాకులు ఉంటాయి. ప్రజా ఉద్యమాలు బలంగా లేని అన్నిచోట్లా ఇదే పరిస్థితి. వీరి వివరాలు కూడా సేకరించవలసి ఉంది. భూమి సమస్య పరిష్కారం ముందుకు పోవడానికి ఈ సమాచారమూ అవసరమే.

ఇలాంటి వివరాలన్నీ బయటకు రావాలంటే ఒక భూమి కమిషను వేయాలని మావోయిస్టులు ప్రభుత్వంతో జరిపిన చర్చలలో పట్టుపట్టారు. ఆ కమిషన్‌లో కేవలం ప్రభుత్వ అధికారులే కాక ప్రజా ఉద్యమాలకు సన్నిహితంగా ఉండి భూమి సమస్య గురించి అవగాహన కలిగిన వారు కూడా ఉండాలని వారు అన్నారు. కాని ప్రభుత్వం కేవలం తన వారితో ఒక భూమి కమిటీని వేసింది. ఈ స్థితిలో ప్రజా సంఘాల కార్యకర్తలు, ప్రజాతంత్రవాదులు ప్రజలలో తిరిగి ప్రభుత్వ రికార్డుల సహాయంతో వాస్తవ పరిస్థితులను బయటకు తేవడం అవసరం. ఆ అవగాహనతోనే ప్రజల తరపున ప్రజా ఉద్యమాల చొరవతో ఒక భూమి కమిషన్ ఏర్పడింది. పేద ప్రజలకు పంచగల భూముల వివరాలన్నీ బయటకు తీయాలంటే అది ఏ ఒక్క ప్రజాసంఘం వల్లా అయ్యే పని కాదు. ఎందువల్లనంటే రాష్ట్రంలో పనిచేస్తున్న ప్రజా సంఘాలకు పార్టీలకు కొన్ని కొన్ని ప్రాంతాలలో, జిల్లాలలో మాత్రమే ఉనికి ఉంది. అందరూ కలిసి మండలాల వారీగా వారి వారి ఉనికిని బట్టి పని విభజన చేసుకొని అధికార రికార్డుల సహకారంతో సర్వే చేయాల్సి ఉంది. రాష్ట్రంలోని (హైదరాబాద్ మినహాయించి) 22 జిల్లాలలో సరాసరిన ప్రతి జిల్లాలో 50 మండలాలున్నాయి. ఒక్కొక్క మండలంలో 15 నుంచి 20 గ్రామాలున్నాయి. అన్ని సంఘాలూ కలిస్తే ఇదేం పెద్ద పని కాదు. రెండు లేక మూడు నెలలలో ఒక మండలంలో వివరాలు సేకరించవచ్చు. ఆపైన ఆ వివరాలు క్రోడీకరించి జిల్లా నివేదికలు, వాటి ఆధారంగా రాష్ట్ర నివేదిక తయారు చేయవచ్చును. ఒకటి లేక ఒకటిన్నర సంవత్సర కాలంలో ఈ పని పూర్తిచేస్తే ఈ సమాచారాన్ని ఒక పక్క ప్రభుత్వానికి అందజేస్తూ మరొక పక్క ప్రజా సంఘాలన్నీ కలిసి ఒక ఉద్యమంగా గ్రామీణ పేదలకు ఈ భూముల్ని స్వాధీన పరచే కార్యక్రమం చేపట్టవచ్చు.

స్వాధీన పరచడానికి నిర్దిష్టంగా ఏమి చేయాలన్నది ఒక్కొక్క రకమైన భూమి విషయంలో ఒక్కొక్క రకంగా ఉంటుంది. ఎవరికి ఇష్టమున్నా లేకున్నా ప్రస్తుత పరిస్థితులలో ఈ విషయంలో చట్టం ప్రకారం పోక తప్పదు. భూమి వంటి స్థిరాస్తులను చట్టం ప్రకారం తప్ప ఇతరత్రా స్వాధీనం చేసుకోవడాన్ని గానీ, వారి నుండి మరొకరికి బదలాయించడాన్ని గానీ రాజ్యాంగం ఒప్పుకోదు. కాబట్టి ఒక్కొక్క రకమైన భూమికి సంబంధించి చట్టం ఏమంటుందో తెలుసుకోక తప్పదు.

1. ప్రభుత్వ బంజర్లు, సీలింగ్ భూములు, భూదాన్ భూములలో పేదలకు పట్టాలు ఇచ్చి ఇంకా స్వాధీనం చేయని భూములు ప్రతీ జిల్లాలోనూ ఉన్నాయని చెప్పాము. వీటి వివరాలు సేకరించిన

తరువాత ఉద్యమం రూపంలో ఆ లబ్దిదారులకు భూమి స్వాధీనం చేయమని ప్రభుత్వం పైన ఒత్తిడి తేవాలి. భూమి సమస్య విషయంలో తాను సహితం చిత్తశుద్ధితో ఉన్నానని ప్రభుత్వం అంటున్నది కాబట్టి వివరాలు వెలికితీసి ముఖం ముందు పెడితే కాదనడం ప్రభుత్వానికి కష్టం.

పేదలకు గతంలో స్వాధీనపరచి, వారికి తెలిసో తెలియకో అన్యాక్రాంతం అయిన భూమిది వేరే సంగతి. ఒకసారి వేరొకరి చేతిలోకి పోయిన తరువాత అది అన్యాయం అనుకున్నా దానిని తిరిగి లబ్దిదారులకు ఇప్పించాలంటే చట్టం ప్రకారం పోక తప్పదు. అదృష్టం కొద్దీ దీనికి గట్టి చట్టం ఉంది. దానిని '9/77 చట్టం' అని క్లుప్తంగా అంటారు. ఈ చట్టం కింద, అస్సైన్ చేయబడ్డ భూమి అన్యాక్రాంతం అయిందన్న ఫిర్యాదు ఎవరైనా చేయవచ్చు. ఫిర్యాదు స్వీకరించి విచారణ జరిపి లబ్దిదారుకు దానిని తిరిగి ఇప్పించే అధికారం ఎంఆర్‌వోకు ఉంది. ఎంఆర్‌వో చేపట్టే విచారణలో జిల్లా కోర్టు సహితం జోక్యం చేసుకోవడానికి వీలులేదు (హైకోర్టు చేసుకోగలదు- తరచుగా చేసు కుంటూ ఉంటుంది. భూమి సమస్య పరిష్కారానికి హైకోర్టు అడ్డం పడుతున్న వైనాన్ని చివర చెప్పుకుందాం).

కాబట్టి అన్యాక్రాంతమైన భూముల వివరాలు సేకరించగానే ఆయా ప్రజా సంఘాలు మండల రెవెన్యూ అధికారి దగ్గర ఫిర్యాదుచేసి సాక్ష్యాలు చూపించి వ్యాజ్యం నడపవలసి ఉంటుంది. తరచుగా, ఎంఆర్‌వోలు ఫిర్యాదుల పైన విచారణ చేపట్టకుండా జాప్యం చేస్తుంటారు. కాబట్టి చట్టం ప్రకారం ఫిర్యాదు చేసిన తరువాత కూడా ఎంఆర్‌వో పైన ఒత్తిడి పెట్టడానికి ఆందోళన చేయవలసి ఉంటుంది.

2. సెటిల్‌మెంట్ పట్టాల విషయంలో జరిగిన అక్రమాల గురించి చూచాయగా చెప్పాము. రేపు చేపట్టబోయే విషయ సేకరణలో ఈ అక్రమం స్పష్టంగానే కనిపించినా గతంలో ఇచ్చిన పట్టాపైన అప్పీల్ చేయడం ద్వారా తప్ప ఇంకొక రకంగా దానిని రద్దుచేయడం సాధ్యంకాదు. అప్పీల్ చేయడానికి ప్రభుత్వం సహకారం అవసరం అవుతుంది. ఏ అప్పీల్‌కయినా చట్టంలో కాలపరిమితి ఉంటుంది. కాలాతీతం అయిన అప్పీల్‌ను స్వీకరించే అవకాశం చట్టంలో లేకపోలేదు గానీ అది ఆ అప్పిలేట్ అధికారి విచక్షణ మీద ఆధారపడి ఉంటుంది. ఇక్కడ కూడా ప్రభుత్వం సహకారం అవసరం. ప్రభుత్వానికి నిజంగా చిత్తశుద్ధి ఉంటే ప్రత్యేకమైన చట్ట సవరణ చేసి అయినా అనుమానాస్పదం అని తేలిన అన్ని సెటిల్‌మెంట్ పట్టాలపైన అప్పీల్ లేక రివిజన్ దాఖలయ్యేటట్టు, న్యాయబద్ధంగా విచారణ జరిగేటట్టు చూడాలి. దీనికి ప్రభుత్వం పైన ప్రజా సంఘాలు నిర్దిష్టమైన సమాచారంతో ఒత్తిడి పెట్టాలి.

3. ధార్మిక సంస్థల భూముల విషయానికొస్తే, మైనారిటీ మత సంస్థల భూములను భూమిలేని పేదలకు చవకగా కౌలుకిమ్మని వాటి నిర్వాహకులకు ప్రభుత్వమైనా, ప్రజా సంఘాలైనా నచ్చజెప్పాలే తప్ప చట్టపరమైన చర్యలు తీసుకోవడం సాధ్యం కాకపోవచ్చు. (భూమి సేకరణ చట్టం కింద నష్టపరిహారం ఇచ్చి స్వాధీనం చేసుకోవచ్చును గానీ దానికయ్యే ఖర్చు ఒక మోతాదు మించి ప్రభుత్వం పెట్టుకోలేకపోవచ్చు). హైందవ దేవాదాయ భూముల విషయం వేరే. వాటి విషయంలో చట్టపరమైన జోక్యానికి అవకాశం ఉంది. ఈ భూములను కౌలుకు తీసుకున్నవారు వాటిని సొంతం చేసేసుకొని అటు దేవాలయానికి గానీ, ఇటు సమాజానికి గానీ అక్కరకు రాకుండా చేసిన వైనాన్ని గమనించి రాష్ట్ర ప్రభుత్వం 1987లో దేవాదాయ ధర్మాదాయ చట్టాన్ని సవరించి అన్ని కౌళ్లూ రద్దు చేసేసింది. కౌలుదార్లలో భూమిలేని పేదలయిన వారికి మాత్రం అదే భూమిని 75 శాతం మార్కెట్

రేటుకు కొనుక్కునే హక్కు కల్పించింది. సెక్షన్ 82 ద్వారా ప్రవేశపెట్టిన ఈ సవరణను ఏ రకంగానూ సమర్థనీయం కాని తీర్పుతో మన రాష్ట్ర హైకోర్టు రాజ్యాంగ విరుద్ధమని కొట్టేయగా, దానిపైన సుప్రీంకోర్టులో అప్పీల్ చేసిన రాష్ట్ర ప్రభుత్వం ఒక దశాబ్దం పైగా ఆ అప్పీల్ సంగతి పట్టించుకోలేదు. చివరికి 2001లో సుప్రీంకోర్టు హైకోర్టు తీర్పును తప్పుపట్టి సెక్షన్ 82కు ప్రాణం పోసింది. దీనితో 3.72 లక్షల ఎకరాల దేవాలయ భూములు ప్రభుత్వం చేతిలోకి వచ్చాయి. అందులో భూమిలేని పేదలయిన కౌలుదార్లకు అదే భూమి 75 శాతం మార్కెట్ రేటుకు అమ్మవలసి ఉండగా, తక్కిన భూమి (ఎంతలేదన్నా రెండున్నర లక్షల ఎకరాలుంటుంది) ప్రభుత్వం చేతిలో ఉంది. ఒక్కొక్క గుడి యాజమాన్యమూ ఆ భూమిని మళ్లీ అధిక కౌలుకు వేలం పాడే ప్రయత్నం చేస్తున్నది. కొన్నిచోట్ల చేసేసారు. కొన్నిచోట్ల స్థానిక భూమి లేని పేదలు, వారి సంఘాలు వేలంపాటను ప్రతిఘటించి ఆపారు. అన్ని ప్రజా సంఘాలూ దీనినొక తక్షణ కర్తవ్యంగా తీసుకోవాలి. ఆ భూమిని స్థానిక భూమిలేని పేదలకు, అందులో ప్రధానంగా ఎస్‌సి, ఎస్‌టిలకు చవకగా అమ్మాలని, లేదా తక్కువ కౌలుకు లీజుకివ్వాలని, ఆ మాత్రం కూడా వారు చెల్లించుకోలేక పోయినట్టయితే ఎస్‌సి కార్పొరేషన్ ద్వారా గానీ, గిరిజన సంక్షేమ శాఖ ద్వారా గానీ ప్రభుత్వమే కొని వారికివ్వాలని డిమాండు చేయాలి. ఈ డిమాండును ప్రభుత్వం ఏమేరకు ఆమోదిస్తుందనేది భూమి సమస్య విషయంలో ప్రభుత్వం చిత్తశుద్ధికి పరీక్ష అవుతుంది.

4. భూమి లేని పేదలు, ప్రధానంగా ఆదివాసులు, సాగుచేసుకుంటున్న అటవీ భూముల విషయంలో కేంద్ర అటవీశాఖ 2004 ఫిబ్రవరి 5న జారీచేసిన సర్క్యులర్‌ను పైన ఉటంకించాము. చాలా పట్టుదలగా ఆదివాసులు, ఆదివాసీ సంఘాలు చేసిన పోరాటాల ఫలితంగా ఈ సర్క్యులర్ వచ్చింది. దీని నెంబరు 2-1/2003-ఎఫ్‌సి (పిటి) తేదీ 5.2.2004. ఈ సర్క్యులర్ ఏమంటుందంటే, అన్ని రాష్ట్రాలూ అడవిలో ఆదివాసుల సంప్రదాయక హక్కులకు చట్టాలలో చోటు కల్పించాలి. ఆదివాసులు అవిచ్ఛిన్నంగా అనుభవిస్తున్న అటవీ భూమి పైన వారికి హక్కు కల్పించేందుకు, ఆ భూమిని రిజర్వ్ ఫారెస్టు నుండి తొలగించేందుకు నిర్దిష్టమైన ప్రతిపాదనలను రాష్ట్ర ప్రభుత్వాలు తయారుచేసి కేంద్రానికి పంపించాలి. అవిచ్ఛిన్నంగా అడవి భూమిని అనుభవిస్తుండడం అంటే 1993 డిసెంబర్ 31కి ముందు నుండీ ఇప్పటిదాకా అనుభవిస్తుండడం అని అర్థం. అయితే ఈ ప్రతిపాదనలు పంపేటప్పుడు ఆ భూమిమీద హక్కు పొందబోయే ఆదివాసులు మళ్లీ కొత్తగా అడవి కొట్టకుండ అక్కడే బతకడానికి కావలసిన ఆర్థిక తదితర సదుపాయాలు ఆ రాష్ట్ర ప్రభుత్వం కల్పించాలి. అప్పుడు ఆ ప్రతిపాదనల మేరకు కేంద్ర ప్రభుత్వం ప్రతిపాదిత భూమిని రిజర్వ్ ఫారెస్ట్ జాబితా నుండి తొలగించి ఆదివాసులకు ఇచ్చే నిమిత్తం రాష్ట్ర ప్రభుత్వానికి అప్పగిస్తుంది.

ఇది అమలయితే రాష్ట్రంలో ఆదివాసులకు ఒకటి రెండు లక్షల ఎకరాలకు తక్కువ కాకుండా భూములు దక్కుతాయి. కానీ దీనికి చాలా కృషి కావాలనేది స్పష్టమే. రిజర్వ్ ఫారెస్టులో ఆదివాసులు సాగుచేసుకుంటున్న భూమికి ఏ రికార్డూ ఉండదు. గ్రామీణ పేదలు దున్నుకుంటున్న ప్రభుత్వ భూముల వివరాలు అడంగల్ (పహాణీ)లోకి ఎక్కవచ్చు, ఏదో ఒక చోట గుర్తింపు పొందవచ్చు. రిజర్వ్ ఫారెస్టులో చేస్తున్న సాగు ఎక్కడా నమోదు కాదు. కాబట్టి ఈ విషయాన్ని నిజాయితీగా గుర్తించి ప్రతిపాదనలు పంపే బాధ్యత రాష్ట్ర ప్రభుత్వం మీద పడేసి కూర్చుంటే న్యాయం జరగదు. ప్రజా సంఘాలు వివరంగా సమాచారం సేకరించి ప్రభుత్వానికిచ్చి కేంద్రానికి ప్రతిపాదనలు పంపేటట్టు చూడాలి. 31 డిసెంబర్ 1993 నుండి అవిచ్ఛిన్నంగా అడవి భూమిలో సాగుచేసు

కుంటున్నారన్న విషయం రుజువు చేసుకోవడమూ ఆదివాసులకు కష్టం. దానికి కూడా ప్రజా సంఘాల సహాయం కావాలి.

5. ఏజెన్సీలో ఆదివాసుల భూములను గిరిజనేతరులు ఆక్రమించుకోకుండా నిరోధించడానికి ఉద్దేశించిన ఎల్‌టిఆర్ చట్టం అమలులో ఉన్న సంక్షోభాన్ని పైన సూచించాము. ఎల్‌టిఆర్ కింద గిరిజనేతరుల భూములపై విచారణ చాలావరకు 'జరిగిపోయింది'! ఎక్కువ భాగం, ఆదివాసులకు సమాచారమే లేకుండా జరిగిపోయింది. ఈ విచారణలు మొత్తంగా తిరగదోడాలన్న డిమాండు పశ్చిమ గోదావరి జిల్లా ఏజెన్సీ మండలాలలో పుట్టింది. అది తీవ్రమైన గిరిజన–గిరిజనేతర ఘర్షణకు దారితీసేసరికి ప్రభుత్వం దిగొచ్చి 1998లో ఒక సర్క్యులర్ జారీచేసింది. రెవెన్యూ అధికారులు పశ్చిమ గోదావరి ఏజెన్సీలోని ఒక్కొక్క గ్రామంలోనూ ప్రజల మధ్య కూర్చొని భూమి యాజమాన్యానికీ అనుభవానికీ సంబంధించిన రికార్డు చూపించాలనీ, ఎల్‌టిఆర్‌కు విరుద్ధంగా గిరిజనేతరులు భూమి అనుభవిస్తున్నట్టు బయటపడినట్టయితే వారిపైన కేసులు నమోదు చేయాలనీ ఈ సర్క్యులర్‌లో ఉంది. ఒకవేళ అప్పటికే ఒకసారి ఆ భూమిపైన 'విచారణ' జరిగిపోయి గిరిజనేతరుడికి అనుకూలంగా తీర్పు వచ్చి ఉంటే మళ్లీ ప్రభుత్వమే కేసు పెడితే కోర్టులొప్పుకోవు కాబట్టి ఆదివాసులెవరయినా ఈసారి కేసు పెట్టొచ్చు.

ఈ సర్క్యులర్ పశ్చిమ గోదావరి జిల్లాకు మాత్రమే ఉద్దేశించింది. అక్కడ అది ఒక మేరకు అమలయింది. అధికారుల నిజాయితీని బట్టి, అవగాహనను బట్టి ఒకచోట సత్ఫలితాన్నిస్తే ఒకచోట ఇవ్వలేదు. ఈ సర్క్యులర్ అమలుకు ఏజెన్సీ సమస్యలతో పరిచయం ఉన్న సీనియర్ అధికారిని విడిగా కేటాయించి ఏజెన్సీ ఉన్న తొమ్మిది జిల్లాలకూ దానిని వర్తింపజేయాలి. ప్రజా సంఘాలు ఈ డిమాండుతో రాష్ట్ర ప్రభుత్వంపైన ఒత్తిడి పెట్టాలి. ఏజెన్సీలో గిరిజనేతరుల దురాక్రమణకు సంబంధింన సమాచారం వేరే ఏరకంగానూ దొరకదు, పరిష్కారమూ వేరే ఏ రకంగానూ సాధ్యంకాదు.

ప్రజా భూమి కమిషన్‌లో భాగమైన ప్రజా సంఘాలు, ప్రజాతంత్రవాదులు చేపట్టవలసిన పనులు, ఆందోళనలు స్థూలంగా ఇవి. దీనికి ప్రభుత్వ చిత్తశుద్ధి లోపం ఒక ఆటంకం కాగలదు. హైకోర్టు మరొక ఆటంకం కాగలదు. భూమి సమస్యకు సంబంధించిన అన్నిరకాల చట్టాల వైఫల్యాలనూ ఒక్కొక్కటిగా పరిశీలించినట్టయితే అందులో హైకోర్టు పాత్ర చిన్నదేం కాదని అర్థం అవుతుంది. భూమి మీద ఏ హక్కు లేకున్నా, రెవెన్యూ అధికారులను మెప్పించి– లేక గుండాల బలాన్ని వినియోగించి– ఒకసారి స్వాధీనంలోకి తెచ్చుకుంటే చాలు, లాయర్లకు ఫీజులిచ్చుకోగలిగినంత కాలం హైకోర్టు నుండి స్టే ఆర్డర్లు తెచ్చుకొని అనుభవిస్తూ ఉండవచ్చు. దీనికి విరుగుడుగా ఇప్పుడిప్పుడే చేయగలిగింది ఎక్కువ లేదు. అయితే సంక్షేమ రాజ్యాంగానికి తగిన న్యాయ సిద్ధాంతం భారత న్యాయవ్యవస్థ ఎందుకు రూపొందించుకోలేక పోయిందన్న చర్చ చేస్తూ ఉండాలి.

ఈ ప్రయాస అంతా ఎందుకోసమో ఒకసారి జ్ఞాపకం చేసుకోవడం ఉచితంగా ఉంటుంది. రాష్ట్రంలో ప్రాంతాన్ని బట్టి 10 నుంచి 30 శాతం దాకా భూమిలేని పేదలున్నారు. 1995–96 నాటి భూమి లెక్కల ప్రకారం భూమిగల రైతులలో 80 శాతం ఐదెకరాలకు లోపల ఉన్న చిన్న, సన్నకారు రైతులే. మరొక 13 శాతం పదెకరాల లోపు భూమి ఉన్నవారు. కేవలం ఏడు శాతం మంది పది ఎకరాలకు పైబడి భూమిగలవారు. వీరి చేతిలో ఉన్న సాగు భూమి మొత్తం భూమిలో 31 శాతం అని ప్రభుత్వం అంటుంది గానీ బినామీలనూ దురాక్రమణలనూ కూడా లెక్కిస్తే ఇంకా

ఎక్కువే ఉంటుంది.

ఒక అంచనా ప్రకారం రోజులో ఒకపూట మాత్రమే తిండి తినేవారు రాష్ట్ర జనాభాలో 22 శాతం. 2001 గణాంకాల ప్రకారం 55 శాతం జనాభా ఒకే గది ఉన్న పూరిండ్లలో నివసిస్తున్నారు. 33 శాతం ఇండ్లకు కరెంటు లేదు. మెట్ట ప్రాంతాలలో సంవత్సరంలో మూడు నెలలకు పైగా పనులు దొరకడం లేదు. కాగా, దేశంలోని అన్ని రాష్ట్రాలకన్నా మన రాష్ట్రంలో బాల కార్మికుల సంఖ్య ఎక్కువ.

భూమి పంపిణీ ద్వారా పేదలకు చాలావరకు ఆహార భద్రత కల్పించవచ్చు. దానితోబాటు చెరువుల మరమ్మతు, వాటర్‌షెడ్ అభివృద్ధి, వృక్ష సంరక్షణ సరయిన అర్థంలో సక్రమంగా చేపడితే సంవత్సరం పొడవునా పేదలకు (సన్న, చిన్నకారు రైతులతో సహా) పనులు కల్పించవచ్చు. పేదల కొనుగోలు శక్తి పెరిగే కొద్దీ వినియోగ వస్తువులకు, సేవలకు డిమాండు పెరుగుతుంది. తద్వారా ఆర్థిక వ్యవస్థ నిండుగా ఎదుగుతుంది. సామాజికంగా చూస్తే, భూమి పంపిణీ బడుగు వర్గాలలో ఆత్మగౌరవాన్ని పెంచుతుంది. పంచాయతీల ద్వారా ప్రకటించుకున్న వికేంద్రీకరణ అర్థవంతమవు తుంది.

ఈ విషయంలో భారతదేశం, అందులో భాగంగా ఆంధ్రప్రదేశ్ ఘోరంగా విఫలం అయినాయి. కమ్యూనిస్టు పార్టీ పాలనలో ఉన్న చైనా సాగుభూమిలో 43 శాతాన్ని భూమిలేని పేదలకు పంచింది. పెట్టుబడిదారీ నమూనా సంస్కరణలు అనుసరించిన జపాన్ 33 శాతం భూమిని, దక్షిణ కొరియా 32 శాతం భూమిని పేదలకు పంచాయి. భారతదేశం కేవలం 1.5 శాతం పంచగా, ఆంధ్రప్రదేశ్ 1.8 శాతం పంచింది. ప్రజా భూమి కమిషన్ చేపట్టిన కార్యక్రమం ఆవశ్యకత గురించి ఇంతకంటె ఏమీ చెప్పనవసరం లేదు.

❖